

SEMNIFICAȚIA FOLCLORULUI ÎN EDUCAȚIA TRADIȚIONALĂ

Larisa POSTICA, doctorandă

Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. Folclorul transmite atitudinea poporului față de un fenomen sau altul al vieții și cuprinde: *povești, legende, mituri, cântece, povești povățuitoare, proverbe, zicători, cântec.*

Cuvinte-cheie: folclor, caracteristici, specii folclorice.

Summary. Folklore conveys the attitude of the people towards one phenomenon or another of life and includes: *stories, legends, myths, songs, poignant stories, proverbs, sayings, song.*

Keywords: folklore, characteristics, folklore species.

Fiecare popor își are rădăcinile spirituale, educaționale în *folclor*, acesta constituind baza, temelia, sursa, începutul experienței. Nici o altă formă, decât conștiința artistică ori științifică, nu reflectă atât de just și profund apariția și dezvoltarea omului.

Folclorul păstrează și transmite tradițiile poporului nostru în toate acțiunile desfășurate cu ocazia diferitelor evenimente și contribuie la îmbogățirea și extinderea orizontului cultural-artistic al copiilor, la educarea sentimentelor de dragoste și admirație, mândrie și respect față de creația populară.

Prin *folclor* se înțelege și totalitatea producțiilor artistice de cunoaștere colectivă a realității [6].

Conceptul de *folclor* include, potrivit lui N. Băieșu [1], totalitatea culturii spirituale a țărănimii, obiectivată mai întâi în poezia, muzica, dansul, obiceiul, jocul și arta populară.

Folclorul constituie unul din principalele mijloace educative folosite de pedagogia populară, el oglindește, totodată, și gândirea pedagogică a poporului și reprezintă creația artistică - literară, muzicală, kinetică, comportamentală sau ceremonială, aparținând culturii populare spirituale [5, p.15].

Folclorul transmite atitudinea poporului față de un fenomen sau altul al vieții. La toate popoarele *cultura tradițională* se bazează pe unele și aceleași elemente: *povești, legende, mituri, cântece, povești povățuitoare, proverbe, zicători, cântece sau formule ritmico-melodice pentru elementele naturii, animale, plante, elemente ale vieții sociale (familia, școala, satul), formule numărători, cântece de joc (individuale, de grup, cu diverse obiecte); cântece și jocuri legate de anotimpuri și de sărbătorile de Crăciun și de Anul Nou: urări, plugușor, sorcova, colinde, cântece de stea, Lazărul, Caloianul etc.* [2].

Folclorul se distinge prin câteva trăsături specifice, care se află în relații de intercondiționare și determinare reciprocă. Ele pot fi reprezentate grafic astfel:

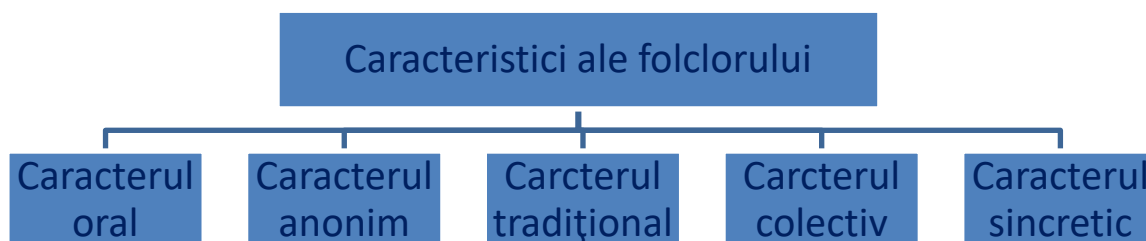

Figura 1. Caracteristici ale folclorului

Există o serie de clasificări ale folclorului, dintre care [6]:

- *Folclorul obiceiurilor* include trei grupe mari: calendaristic (primăvara-vara; toamna-iarna); obiceiuri existențiale și de familie (naștere, nuntă, înmormântare) și descântecurile (țin de gospodărie, de medicină, de dragoste).
- *Creația populară orală* include povești despre animale, modul de viață al omului, povești fantastice); proză (epică, legende, înmormântări); poezie populară, cântece (cântece de glumă, lirice, istorice); balade.
- *Genurile folclorice mici* includ ghicitorile (ghicitori directe, ghicitori-amăgeli, ghicitori matematice, ghicitori pentru gândirea abstractă); semne prevestitoare (semne-superstiții, semne de observație, semne-glume); proverbe (cu sens direct, cu sens metaforic, polisemantice); aforisme, anecdote.
- *Folclorul copiilor* include poezii materne (cântece de leagăn, versuri hazlii, vorbe de duh) și creația copiilor (frământări de limbă, numărătoare, porecle, vorbe de întărâtare, vorbe-sperietoare ș.a.).

Diversele genuri și specii ale *folclorului copiilor* se deosebesc mult între ele atât în privința conținutului, funcției, cât și specificului artistic. Din cea mai fragedă vârstă copilul a fost înconjurat cu grijă de creațiile poetice orale, în care se reflectă înțelepciunea populară. La început sunt *cântecele de leagăn*, apoi *poveștile*, *ghicitorile*, *zicătorile*. Unele creații sunt folosite cu scopul de a-l adormi pe copil, altele – dimpotrivă: de a-l amuza, a-l distra; anumite creații ale copiilor mai mari au funcție umoristico-satirică; o mare categorie de cântece și poezii însoțesc jocurile și dansurile copiilor.

Importanța deosebită a tuturor genurilor și speciilor folclorului copiilor reiese din caracterul lor informativ, cognitiv și, mai ales, din valoarea lor educativă.

Expresiile și cuvintele frumoase din operele folclorice se încadrează trainic în limbajul copiilor, bineînțeles, în măsura, în care acestea le sunt accesibile. Creația populară a copiilor prin conținutul amuzant, optimist, atrăgător are menirea să contribuie la formarea unui șir întreg de calități pozitive, necesare copiilor. Dintre acestea fac parte: *dragostea de muncă*, *stima față de oameni*, *devotamentul*, *dreptatea*, *sinceritatea*, *îndrăzneala* etc.

Folclorul îi deprinde pe copiii de vârstă preșcolară să fie ageri, dibaci, să judece logic și le formează noțiuni de cântec și joc organizat, creează o atmosferă de voie bună, le trezește spiritul de inițiativă. Imitându-i permanent pe cei maturi cu îndeletnicirile folositoare, ei se pregătesc pentru munca viitoare. Tocmai de aceea *folclorul pentru copii* a și devenit, așa cum este numit deseori, o adevărată „enciclopedie”.

Creațiile artistice populare sunt încărcate de un viguros mesaj optimist instructiv și etic, făcându-l pe om mai bun și mai frumos.

Cântecele populare redau așteptările de secole ale poporului, visele lui sacre. Ele au fost create și cizelate de-a lungul secolelor, ele i-au ajutat pe țărani în munca lor, fiind interpretate cu ocazia diferitelor datini, sărbători, ceremonii de înmormântare și au absorbit cele mai înalte valori naționale și au fost orientate doar spre binele și fericirea omului [3].

Cântecele de leagăn joacă un rol important în statornicirea relațiilor familiale. Ele exprimă dragostea mamei pentru copilul său, visele ei despre viitorul lui fericit, servind în mod ideal la crearea unor relații emoționale puternice între mamă și copil.

Poveștile sunt mijloace importante de educare, elaborate de-a lungul a sute de ani și verificate de popor. *Povestea folclorică* – gen epic al creației populare scrise; povestire prozaică despre evenimente și întâmplări născocite în folclorul diferitelor popoare. Subiectele poveștilor populare au fost luate din viața poporului, din lupta lui pentru fericire, credință, obiceiuri și din natura înconjurătoare.

În povești se observă legătura dintre popoare, ziceri pozitive despre popoarele vecine. Multe povești sugerează încrederea în triumful adevărului, în victoria binelui asupra răului. *Optimismul, entuziasmul, expresivitatea, amuzamentul* constituie particularități însemnate ale poveștii. Ele ocupă un loc important în viața fiecărui etnos, deoarece ele influențează formarea valorilor, idealurilor, normelor de comportament în diverse circumstanțe ale vieții. Poveștile conțin și generalizează idealul etnic [5].

Chiar și povestirea, lectura snoavelor descoperă înțelepciunile practice ale omului simplu, ale modului în care percepe el viața și lumea înconjurătoare. În snoavă, copiii descoperă reversul calităților eroilor din basm: prostie, lenevie, viclenie.

Proverbele și zicătorile exprimă un adevăr ce poate fi aplicat în diferite situații de viață, având în primul rând funcție formativă. *Proverbul* este „culoarea minții înțelepciunii populare”, dar această minte, întâi de toate, obține valoare morală [2].

În *proverbe* principalul este evaluarea etică a comportamentului omului și a vieții poporului în întregime și, într-o formă comprimată, dar încăpătoare, sunt incluse recomandări cu privire la educarea copiilor, valorile preferabile ale etnosului, normele comportamentale în diferite împrejurări. În ele găsim primele comunicări despre pedagogia populară, care conține recomandări referitor la conținut, metode, principii și mijloace de influență educativă.

În orice proverb există momentul educativ – povața. Izvorâte din experiența și înțelepciunea poporului, cu o individualitate bine definită, *proverbele* exprimă laconic, concis un gând, un sfat, o povață, o constatare și are forma unei expresii finite din punct de vedere logic și gramatical. Proverbele sunt create de popor și exprimă părerea colectivă a acestuia.

Cea mai răspândită formă a proverbelor sunt cele care conțin o povață. Din punct de vedere didactic sunt interesante povețele ce țin de trei categorii; învățămintele care orientează copiii și tineretul spre fapte bune, inclusiv promovarea regulilor ce țin de bunele maniere; învățămintele care îndeamnă maturii spre un comportament cuviincios și, în sfârșit, povește speciale, care conțin sfaturi didactice ce constată rezultatele educației [5].

Ca și *ghicitorile*, ele declanșează în mintea copilului un întreg și complicat raționament inductiv, contribuind la dezvoltarea gândirii copilului, într-un mod plăcut pentru el.

Numărătorile sunt folosite atunci când se fac echipe de joc sau când se stabilește cine începe jocul, cine iese primul din joc sau cine trebuie să facă o anumită sarcină. Jocurile cu cântec întrein o atmosferă energică și plină de veselie în mijlocul copiilor, iar cântecele terapeutice alungă răul și durerea, aducând bucurie și bună dispoziție.

Ghicitorile circulă în mediile populare, mai ales, sub denumirea arhaică de cimilituri. Ele sunt un fel de joc colectiv menit să pună la încercare istețimea și abilitatea minții. După o altă definiție, *ghicitoarea* este un joc de societate foarte plăcut și antrenant, care are loc în mijlocul celor rămași mai aproape de natură sau în lume. În ghicitori sunt utilizate comparații sugestive, expresive. În manieră poetică, plastică, în ghicitori sunt caracterizate diferite tipuri ale activității umane, a uneltelor de muncă, descrieri ale animalelor domestice sau sălbatice, a vestimentației, alimentelor ș.a.m.d.

Un capitol important în folclor este *jocul de copii*. Jocul de copii este o oglindă a copilăriei care reflectă un mod de existență bazat pe bună-dispoziție și veselie și îndeplinește funcționalități diverse. Se face astfel diferența între jocul de copii propriu-zis și obiceiurile rituale practicate de copii pe motiv că inocența lor este benefică și atrage după sine rezolvarea unei situații de criză, cum este cazul paparudei și caloianului, sau au ca scop o urare eficace, așa cum se întâmplă la colinde [5].

Există și situația inversă, a jocurilor practice de adulți în folosul copiilor, pentru a-i iniția pe aceștia în cunoașterea lumii, pentru a le verifica atenția sau istețimea, cazul ghicitorilor, numărătorilor și poveștilor cumulative.

Din punct de vedere funcțional, E. Comișel [4] împarte *jocurile de copii* în cântece-formule pentru elementele naturii, animale, plante, obiecte, formule independente de jocul organizat, formule legate de mișcare și jocuri legate de evenimente din viața omului.

Farmecul și bogăția melodico-ritmică a cântecelor de joc, complexitatea și varietatea de stiluri reprezintă tot atâtea îndemnuri pentru a implanta copiilor, dorința de a cunoaște și de a practica aceste diverse obiceiuri și tradiții.

Bibliografie

1. Băieșu N. Însemnătatea educativă a folclorului pentru copii. Ch., 1980.
2. Bostan Gh. Studii și materiale de folclor. Ch.: Ed. Știința, 1971.
3. Cemortan S. Cartea educatorului din grupa pregătitoare. Chișinău: Lumina, 1990, 284 p.
4. Comișel E. Folclorul copiilor. B.: Ed. Muzicală, 1982.
5. Silistraru N. Etnopedagogie.-Ch.: Centrul Ed. al USM, 2003.
6. Ștefanuca P. Folclor și tradiții populare (în două volume). Ch.: Știința, 1991.